

maiores absolutam, atque ut recte dictum est, *fides est principium rationis*. 5. Sane, ratio admittit necessario principia et axiomata absque illorum demonstratione; sunt igitur axiomata ac principia totidem postulata quae praerogit ratio ut possit exerceri; fides proinde in principia anterior est cognitione, ratione ejusque exercitio; est praebulum necessarium, prout s. Augustinus ipse annotavit scribens: « Natura quidem ordo se habet ut, cum aliquid discimus, rationem praecedat auctoritas... Auctoritas fidem flagitat, et rationi praeparat hominem (1). » 6. Quare, quod consequens est, demonstrationes omnes existentiae Dei totidem sunt paralogismi, quia Deus ens entium est principium absolutum totius existentiae, et affirmatio ad esse, major est absoluta cujusvis ratiocinii, ac proinde necessario praesupposita in omnibus propositionibus ad eam adstruendam adscitis. 7. Demum ejusmodi demonstratio est logice impossibilis; etenim si fiat per deductionem unde sumet principium suum, quanam erit aliorum idea ex qua inferri possit existentia Dei? Si vero fiat per inductionem, quomodo concluderet ex finito ad infinitum? Nonne conclusio magis pateret quam praemissa (2)? Ergo.

Ad 1. D. Cons. Propagata est Dei notitia una cum lingua per traditionem, Tr. vel C. ita propagata est ut homo per solam rationem eam sibi comparare non potuerit aut possit, N. Duo hic permiscerentur quae distingui apprimè ab invicem debent, ordo scilicet chronologicus sive etiam historicus, ac ordo logicus. Aliud est primum hominem ad supernaturalem statum evectum Dei notitiam ex ipsa Dei manifestatione, atque etiam, si lubet, excitationem ac veluti rudimenta quaedam ad determinatum loquelae usum a Deo habuisse, ac inde propterea una cum lingua Dei notitiam ad posterum pervenisse: aliud vero quod ratio per se sola potis non fuerit aut sit ad certam Dei notitiam assurgere. Primum est historicum factum et quidem verissimum; alterum est logica affirmatio, quae falsa omnino convincitur: 1. intrinsicis rationibus, quippe et necessitas causae necessariae, et contemplatio hujus universi, et natura rationalis ac moralis hominis ipsius totidem invicta suppeditant argumenta existentiae Dei; 2. rationibus extrinsecis; nam ut vidimus, ea assertio Scripturae, patribus, theologis omnibus quibus praclare consonat catechismus romanus (3), nec non christianae revelationi adversa fronte refragatur. Nec vero duo illi

(1) De morib. eccles. cap. II. et De vera religione cap. 24.

(2) Ita Bautain in opusc. cit. *Quelques réflexions sur la doctrine du sens commun*, pag. 15 seqq., ubi systema suum paucis sed dilucide exponit. Eadem fusius inveniuntur passim in *Philosophie du christianisme*.

(3) Haec enim habet *Catechismus rom. Praef. sect. I. n. 1.* « Ea est humanae mentis et intelligentiae ratio, ut cum alia multa, quae ad divinarum rerum cognitionem pertinent, ipsa per se, magno adhibito labore et diligentia, investigaverit ac cognoverit. » Et part. I. *De symb. fid.* cap. 2. n. 6. « Haec quidem (hujus seculi sapientia) naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, et ab iis quae sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam, et auctorem agnoscit et intelligit. » Alii ejusmodi testimonia inferius dabimus.

ordines historicus et logicus, traditio nimirum et ratio, inter se pugnant, sed veluti duae lineae parallelae ab ipso humani generis exordio progressae, optime cohaerent mutuoque se juvant. Nam ex una parte traditio faciliem ac veluti familiarem Dei notitiam diffundebat ex altera ratio id quod ex traditione acceperat, nativo lumine suo verum ostendebat magisque firmabat; atque ubi aut traditio deficeret, aut obscurata esset ac corrupta, potuit ipsa ratio hominem ad certam germanamque supremi Conditoris sui notitiam revocare, sic ut teste Apostolo *inexcusabiles* facti sint qui ejus lumen in se extinxerint aut obscurarint (1).

Ad 2. D. Ex defectu exercitii atque evolutionis propriae facultatis rationalis, Tr. ex defectu insito facultati ipsi, N. Cum loquimur de facultate qua pollet humana ratio Deum cognoscendi ejusque existentiam demonstrandi, eam significamus satis exercitam atque evolutam, quod sit ope societatis atque adminiculorum quae in societate reperiuntur, quaeque certe sibi comparare haud potest qui extra ceterorum hominum consortium nutritur et adolescit. Qui in silvis natus esset, illius exercitii et evolutionis defectu, non modo Dei notitiam, ut liberaliter etiam adversariis demus, sed neque ceterarum rerum ad vitae cultum spectantium cognitionem et usum acquireret, quas nemo tamen dicit per solam rationem obtineri non posse. Nimis ergo probat hoc exemplum, ac nihil propterea probat.

Ad 3. D. Praesupponit demonstratio, ex parte illius qui eam conficit, veritatem rei demonstrandae hypotheticae, C. absolute, N. Hic enim effectus est demonstrationis. Sic etiam: ex parte illius in cuius gratiam fit demonstratio, veritas tenetur ut demonstranda, C. ut demonstrata, N. Antequam enim alienius veritatis demonstratio fiat, potest ejus qualiscumque haberi cognitio de qua aliquis dubius ac incertus

(1) Ceterum fundamentum praecipuum quo totum adversariorum systema nititur, nempe *impossibilitas physica et metaphysica* quod homo loquelam per se institueret potuerit (unde ex facto quod homines loquantur, argumentantur ad primitivam extrinsecam Dei revelationem) haud paucis difficultatibus obnoxium est. Ac 1. ut haec ipsa impossibilitas certo constet, nonne opus est ratiocinio eoque firmissimo illam probare ad hoc ut certa sit haec praemissa ex qua tota conclusio pendet? Ergo oportet jam supponere in homine per se valida ac certa cognoscendi media, quod adversarii non concedunt. 2. impossibilitas illa quoad institutionem loquelae articulatae est questio philosophica, quae jamdiu ab egregiis philosophis hinc inde magna contentione agitur: et quamvis praesertim Cl. De Maistre, ac de Bonald, necnon recentius Rosmini *opusc. filos.* cit. tom. 1. p. 57 et seqq. et Dmowski, *Instit. philos.* tom. 1. *Psychol.* pag. 572. seqq. alique validis sane argumentis eam evincere studuerint, non pauci tamen inter recentiores, religiosi etiam philosophi, ut Gallupius, Bonellius, etc., refragantur, ac praesertim Cl. Forichon in *op. Le matérialisme et la phrénologie combattus dans leur fondement*. Paris. 1840. pag. 216 seqq. Bonaldi et de Lamennais argumenta infirmare conatur. Num igitur in questione, admodum implexa fundamentum realitatis ac certitudinis humanarum cognitionum collocari poterit? 3. Licet admittamus argumentum ex origine loquelae de promptu utiliter posse veluti in subsidium advocari ad hominis veram originem philosophice evincendam, non adeo tamen ineluctabile videri posset ac adversarii existimant. Sed hoc etiam concessio num non erit vera philosophica ac rationalis demonstratio de supremi numinis existentia, id quod adversarium principia satis per se convelleret?

existat: at postquam vim demonstrationis percepit, eam quodammodo ratione sua intuetur, convincitur et omnimodam certitudinem assequitur quam antea non habebat, aut saltem non habebat nisi ab extrinseco cognoscendi fonte, scilicet auctoritate vel traditione, non vero ab intrinseco veri criterio, quod intimas rei rationes patefacit. Nihil porro refert quod aliquis optet aut credat veritatem quam sibi vult demonstrari; alioquin fieri non posset aut optari demonstratio alicujus theorematis, quod aliquis aliunde scit esse verum, sed ejus demonstrationem ignorat (1).

Ad 4. Transmissa illa argumenti parte, quae afficit deductionem, cum post s. Thomam theologi ac philosophi plerique insipienter posse efficaciter a priori ostendi Dei existentiam, aliis tamen refragantibus (2); negamus quoad alteram partem, quae inductionem attingit, qua nempe ex effectibus argumentamur ad causam. In hac porro argumentatione debet utique assumi ut certa anterior cognitio factorum contingentium, quae ostendantur esse totidem effectus, ut procedi inde possit ad ostendendam certam existentiam causae necessariae. Ast haec cognitio haberi potest ac debet independentem a cognitione existentiae Dei, constituitque majorem illam quam exigunt adversarii (3). Quod si quis realem corporum existentiam in dubium idealitice revocare vellet eaque ut mera phaenomena spectare, num ipsa phaenomena, quae certe si apprehenduntur nihil non sunt, ac ipsa saltem proprii Ego existentia, quae a nemine oppugnari potest, quaeque in se necessariam rationem essendi habere nequit, satis haud essent ad necessitatem causae absolutae et necessariae demonstrandae (4)? Concludamus falsum esse, certitudinem veritatis demonstrandae ante demonstrationem nos habere: nam tunc psychologicae ac logice non nisi certitudinem alicujus facti, ac principiorum universalium rationis habemus, quibus ut medio rite utimur ad demonstrationem. Haec autem facta et principia non fundantur in fide; quandoquidem ea non ex aliorum auctoritate, non ex criterio extrinseco cognoscendi, sed et sensu intimo, et externa sensibilitate, ac firmissimis ratio-

(1) Atque hic animadvertendum est hanc ipsam difficultatem sibi jamdiu proposuisse s. Thomam *Cont. Gent.* lib. I. cap. 12. arg. 2.

(2) Re-colantur quae scripsimus in tract. de Deo, p. I. cap. I. propos. I. col. 295, cum nota apposita.

(3) Hanc pariter difficultatem sibi objicit s. Thom., loc. cit.

(4) Hoc ipsum argumentum evoluit egregie Edmundus Cantuariensis in *speculo Ecclesiae*, cap. 27. « Quilibet homo, ait, bene potest videre in se quod ipse est, quod habet esse, et quod non semper fuit: et hoc bene scit quod initium aliquando habuit. Tunc sequitur quod aliud tempus erat in quo ipse non fuit, sed quando non fuit, tunc nullo modo se ipsum facere potuit. Ideo oportet necessario quod una res sit quae dat omnibus esse, hoc est a qua omnia sunt, etc. » Ceterum patres maxime delectati sunt iis argumentis ad evincendam Dei existentiam, quae ex ipsa animi humani natura ac dotibus deponuntur. Ita Basilus in homilia ad illud *Attende tibi ipsi* tom. II. p. 16. Ita Anastasius in *Oration. contra Gent.* tom. I. n. 50. Ita Nyssenus in *Orat. VI. de beat. Praed. auctor lib. De inter. domo Bern.* adscripsi. « Praecipuum et principale speculum ad videndum Deum est animus rationalis inveniens se ipsum. Si enim invisibilia Dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, ubi, quae, quomodo in ejus imagine cognitionis ejus vestigia expressius impressa reperiuntur? »

nis judicis intrinsece percipimus (Cf. praenotanda quae paulo ante praemisimus).

Ad 5. D. Axiomata non demonstrantur, quia in ipsa enuntiatione eam immediatam evidentiam praese ferunt qua patet falsa esse non posse, C. quia ob aliquam auctoritatem credantur, N. Certe axiomata ab omnibus qui velint ratiocinari, admitti debent; sed ideo admittuntur quia fieri nequit ut ineluctabilis veritatis vis declinetur, cum ea immediate menti elucescit. Ea igitur praerogit ratio, at non supponit tanquam gratuita postulata nec fidem illis adhibere, quasi ex caeco quodam ac subjectivo instinctu, multoque minus ex positiva quavis auctoritate; sed uti animadvertimus (In cit. praenotandis), ea immediata evidentia intuetur, intrinsecam et ultimam rationem illorum pervidet, eaque se aliter habere non posse certissime cognoscit (1). Perperam autem auctoritas urgetur s. Augustini. Etenim s. doctor in primo ex allegatis textibus loquitur de praeminentia auctoritatis supra rationem in ea quaestione quam adversarius manichaeos circa mores versabat Ecclesiae (2). In altero vero contrarium aperte docet ei quod adversarii contendunt; immediate enim post allata verba subdit: « Ratio ad intellectum cognitionemque perducit. » Quanquam neque auctoritatem ratio penitus deserit, cum consideratur cui sit credendum, et certe summa est ipsius jam cognitae atque perspicuae veritatis auctoritas. » Suas igitur partes Augustinus rationi, suas tribuit auctoritati, ac inter eas ut ratio discernat cui auctoritati credendum sit, adeoque per ipsum praecedat auctoritatem ratio, non autem sequitur. Dum igitur dicit: *Auctoritas fidem flagitat, et rationi praeparat hominem* non aliud significat, quam fidem praeparare hominem ad ea cognoscenda, seu potius intuenda, quae nunc per fidem et auctoritatem credit, scilicet in caelo: et si agatur de cognitione aliqua imperfecta, etiam in terris (3).

Ad 6. D. Ex principiis adversariorum, C. ex doctrina Scripturarum, scilicet patrum, theologorum eorumque agendi ratione, N. Deum esse ens entium, principium absolutum, veritatum omnium primam imo et fontem in ordine ontologico et essendi nemo inficias iverit, neque de hoc agitur; sed agitur de ordine psychologico et logico seu cognoscendi quoad nos.

(1) Cf. s. Th. 2. 2. q. 1. art. 3. ubi scribit: « Omnis scientia habetur per aliqua principia per se nota, et per consequens visa, et ideo oportet quaecumque sunt scita, aliquomodo esse visa. » Eadem habet in 3. dist. q. 2. art. 2. q. 3. O. et alibi passim, praesertim *Cont. Gent.* I. III. c. 134. *De verit.* q. 11, art. 1.

(2) Totus siquidem in eo est Augustinus hoc in libro, ut evincat discrimen inter veram fucatumque virtutem qualem profitebantur manichaei. Incipit vero ab ostendendo quanam sint verae virtutes tum ex ratione, tum ex auctoritate librorum N. T. quos solos admittebant illi heretici, quamvis haec in re dicit s. doctor, satius visse incipere ab auctoritate: ut tamen eis morem gerat, exorditur a ratione. Cf. ejusdem libri caput I. in quo suum aperit consilium Augustinus.

(3) Quod patet ex totius orationis serie, et scopo quem sibi hic proposuit s. pater. Sane ipse in ep. CXX. ad Consent. n. 5. ita scribit: « Si rationabile est, ut ad magna quaedam, quae capi nondum possunt, fides praecedat rationem, procul dubio, quantumcumque ratio quae hoc persuadet, etiam ipsa antecedit fidem. »